

TALIM TURIZIMI VA EKSKURSIYALARNING YOSHLAR DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RN

Rajabova Jasmina G'ayrat qizi

*SamDCHTI Ingiliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti,
Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati 3-bosqich talabasi*

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 12.01.2026

Revised: 13.01.2026

Accepted: 14.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

*talim turizmi,
ekskursiya, yoshlar
dunyoqarashi, tajribaviy
o'rganish, madaniy
bag'rikenglik, global
idrok.*

*Talimiy sayohatlar va ekskursiyalar yosh
avlodning dunyoni idrok etish tarzini o'zgartirishda
katta ahamiyatga ega. Men bu mavzuni o'rganishda
aralash usullardan foydalandim: so'rovnomalar,
intervyular va shaxsiy kuzatishlar. Natijalar
ko'rsatadiki, bunday tajribalar yoshlarda
madaniyatlararo tushunishni, ochiqlikni va hatto o'z
milliy qadriyatlariga yangi nigohni shakllantiradi.
Lekin moliyaviy qiyinchiliklar, oilaviy cheklovlar va
ba'zan tashkiliy betartibliklar bu imkoniyatlardan
foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Maqolada
O'zbekiston uchun real takliflar ham bor – masalan,
maktablar bilan birgalikda arzon mahalliy
marshrutlar tashkil etish*

Kirish

Men bu mavzuni tanlaganimning sababi oddiy – o'zim ham yoshligimda bir nechta ekskursiyaga borganman va ular hayotimda katta iz qoldirgan. Masalan, 10-sinfda Samarqandga borgan sayohatimizdan keyin tarix darsi butunlay boshqacha ko'rinishga ega bo'lgan. Kitobdagi rasmlar emas, o'sha Registonning shamolda hilpiragan ko'k gumbazlari, odamlarning ovozi, hidi – hammasi birga ta'sir qilgan edi.

Bugungi yoshlar ko'pincha telefon va internet orqali dunyoni "ko'radi", lekin bu haqiqiy tajribaga teng kela oladimi? Menimcha, yo'q. Talim turizmi deganda men nafaqat chet elga

borishni, balki o'z mamlakatimiz ichidagi sayohatlarni ham tushunaman. Chunki ko'pchilik yoshlar uchun hatto Buxoroga borish ham katta voqea bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda turizm rivojlanayotgani rost, lekin yoshlarga yo'naltirilgani hali kam. Maktablarda ekskursiyalar ko'pincha "majburiy" tarzda o'tkaziladi, pul to'plash qiyin, ota-onalar qo'yib yuborishdan qo'rqadi. Shu sababli men bu mavzuni o'rganishga qaror qildim: talimiy sayohatlar haqiqatan ham dunyoqarashga ta'sir qiladimi va qanday qilib bu jarayonni yaxshilash mumkin?

Savollarim quyidagi edi: Yoshlar ekskursiyalardan keyin o'zlarini qanday his qilishadi? Qanday o'zgarishlarni sezishadi? Va eng muhimi – nima to'sqinlik qilmoqda?

Metodologiya

Men tadqiqotni ilmiy qilib ko'rsatishni xohlamadim, chunki aslida bu mening shaxsiy qiziqishimdan kelib chiqqan ish. Shunga qaramay, ma'lumotlarni yig'ishda ancha jiddiy yondashdim.

Avval 320 nafar yoshga onlayn so'rovnomani tarqatdim – asosan universitet talabalari va maktab bitiruvchilari. Savollar oddiy edi: "Oxirgi ekskursiyangiz qachon bo'ldi?", "U sizga nima berdi?", "Nima yoqmadi?". Keyin 18 nafar odam bilan suhbatlashdim – ulardan 8 tasi o'qituvchi, 5 tasi turizm bilan shug'ullangan, qolganlari oddiy yoshlar.

O'zim ham bir nechta ekskursiyaga kuzatuvchi sifatida qo'shildim: biri Toshkent atrofidagi tabiat joylariga, ikkinchisi Xivaga. Bolalarning ko'zlarida paydo bo'lgan hayratni o'zim ko'rdim.

Ma'lumotlarni oddiygina qo'lda guruhladim, foizlarni chiqardim. Hech qanday murakkab statistika qilmadim, chunki bu yerda insoniy tajriba muhimroq edi.

Natijalar

So'rovda qatnashganlarning 78 foizi ekskursiyalardan keyin "dunyoni kengroq ko'ra boshladim" deb javob berdi. Ko'pchilik madaniy farqlarni tushunish oshganini, boshqalarga hurmat kuchayganini aytdi.

Misollar:

- Bir talaba: "Rossiyaga borganimdan keyin o'zbek oshining qadrini yanada bilib qoldim".

- Boshqasi: "Farg'onadan Toshkentga kelgan bolalar uchun hatto metroda yurish ham katta voqea bo'ldi".

Leкин salbiy tomonlar ham bor edi. Respondentlarning 70 foizi pul muammosini, 55 foizi ota-onaning ruxsat bermasligini, 40 foizi yo'lning uzoqligini aytishdi.

Suhbatlarda o'qituvchilar shikoyat qilishdi: "Ekskursiya tashkil qilish uchun oylar sarflaymiz, oxirida 10-15 bola boradi xolos".

Men kuzatgan guruhlarda esa bolalar eng ko'p "qiziqarli hikoyalar" va "do'stlar bilan birga bo'lish"ni eslatishdi.

Muhokama

Menimcha, natijalar o'z-o'zidan gapiradi. Yoshlar kitobdan emas, ko'z bilan ko'rganidan ko'proq o'rganadi. Bu hamma joyda shunday – Evropada ham, Osiyoda ham. Lekin bizda bu jarayon hali boshlang'ich bosqichda.

Eng katta muammo – pul va tashkilotchilik. Agar davlat yoki homiylar yordam bersa, masalan, har bir maktabga yiliga 2-3 ta subsidiyalangan ekskursiya ajratsa, natija tez ko'rinadi.

Yana bir fikrim: virtual ekskursiyalar yaxshi, lekin ular haqiqiy tajribaning o'rnini bosa olmaydi. Bolalar devor oldida emas, ochiq osmon ostida o'rganishi kerak.

O'zbekiston uchun takliflarim oddiy:

- Mahalliy marshrutlarni ko'paytirish: Toshkent–Chorvoq, Samarqand–Shahrisabz, Nukus–Moynaq.

- Maktablar bilan turfirmalarni yaqinlashtirish.

- Ota-onalarga seminarlar o'tkazish – qo'rquvni yengish uchun.

- Yoshlarni o'zlari marshrut tuzishga jalb qilish – shunda ular mas'uliyatni ham o'rganadi.

Xulosa

Talim turizmi – bu nafaqat sayohat, bu hayot maktabi. Yoshlarning ko'zini ochish, ularni bag'rikengroq, o'ziga ishongan qilish uchun eng yaxshi yo'l. Biz hozir shu yo'lni boshlayotgan bo'lsak, kelajak avlod bundan yutadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Piaget, J. (1970). Bolaning aqliy rivojlanishi. (O'zbek tiliga tarjima qilingan variantidan foydalanildi, asl nusxa fransuzcha).

2. Hofstede, G. (2001). Madaniyatlar o'lchovlari: Xalqaro farqlar haqida. Internetdagi ochiq maqolalar va kitob sharhlari.

3. UNESCO. (2022). Education for Sustainable Development: Yo'l xaritasi. Rasmiy hisobot.

- =====
4. O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi. (2024). Ichki turizm statistikasi hisoboti.
 5. Richards, G. (2018). Yoshlar va madaniy turizm. Kitobdan parchalar (inglizcha).
 6. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Tajribaviy o‘rganish nazariyasi haqidagi klassik asar.
 7. Stone, M. J., & Petrick, J. F. (2013). Sayohat tajribalarining ta’limiy foydalari. Journal of Travel Research jurnalidagi maqola.
 8. Erasmus+ dasturi rasmiy sayti va 2023-2024 yillar hisobotlari (Yevropa Ittifoqi veb-sayti)
 9. Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2000). Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning. Muzey va ekskursiyalardagi o‘rganish haqida.
 10. O‘zbekiston yoshlar ittifoqi. (2024). Yoshlar orasida o‘tkazilgan so‘rov natijalari (ichki materiallar).

